

بخش اول

**اصول و اهداف دولتهای عضو و تشکیلات سازمان کنفرانس
اسلامی**

فصل اول

اصول و اهداف دولتهای عضو سازمان و وضعیت آنها

بند اول - اصول و اهداف «سکا»

منشور «سکا»، به عنوان سند اصلی و معتبر این سازمان است، که با موافقت اکثریت دولتهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی، در اجلاس سوم وزیران امور خارجه که در جده از تاریخ ۱۸-۱۴ محرم ۱۳۹۲، ه. ق برابر با ۲۹ فوریه لغایت ۱۴ مارس ۱۹۷۲ تصویب شد و از این تاریخ به مرحله اجرا درآمد^۱.

منشور سازمان کنفرانس اسلامی، با درج، سلسله اهدافی برای اعضای این سازمان، دولتهای عضو را ملزم به رعایت آنها نموده است. این اهداف عبارتند از:

- ۱) افزایش همبستگی اسلامی میان کشورهای عضو.
- ۲) حمایت از همکاری فیما بین کشورهای عضو در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و علمی و دیگر زمینه‌های حیاتی و مشاوره با کشورهای عضو سازمانهای بین‌المللی.
- ۳) تلاش برای از بین بردن تبعیض نژادی و استعمار با اشکال گوناگون.
- ۴) اتخاذ اقدامات لازم برای حمایت از صلح و آرامش بین‌المللی که بر اساس عدل استوار است.

- ۵) ایجاد هماهنگی در فعالیتهای خود جهت حفظ آرامش و صلح در اماکن مقدسه و آزاد ساختن آنها و حمایت از مبارزه ملت فلسطین و کمک به ملت فلسطین، برای بازپس گرفتن حقوق و آزادی سرزمینهای خود.

۱. ماده ۱۴ از منشور «سکا»، ضمیمه ۱.

۶) حمایت از مبارزه کلیه ملل اسلامی به خاطر حفظ حیثیت و استقلال و حقوق ملی خویش.

۷) فراهم کردن اوضاع مناسب برای افزایش تفاهم میان کشورهای عضو و کشورهای دیگر^۱.

مسلم است که اهداف یاد شده بدون به کارگیری اصول مبتنی بر ارزش‌های اسلامی ناممکن است؛ بنابراین کشورهای عضو مقرر می‌دارند و متعهد می‌شوند که برای تحقق بخشیدن به هدف‌های منشور، اصول زیر را به کار اندازند.

۱) مساوات کامل میان کشورهای عضو.

۲) احترام به اصل آزادی تعیین سرنوشت مردم و عدم دخالت در امور داخلی کشورهای عضو.

۳) احترام به حاکمیت، استقلال و وحدت تمامیت سرزمین‌های هر یک از کشورهای عضو.

۴) حل هر گونه اختلافات و منازعات فی‌مابین، از طریق مسالمت‌آمیز نظیر مذاکره یا میانجیگری، یا موافقت با داوری.

۵) امتناع کشورهای عضو از به کار بردن زور یا تهدید علیه وحدت و حاکمیت ارضی یا استقلال سیاسی هر کدام از کشورهای عضو^۲.

در اینجا این سؤال قابل طرح است که سازمان کنفرانس اسلامی به عنوان یک نهاد بین‌المللی اسلامی تا چه حد موفق شده‌است تا از طریق اصول منشور خود به اهداف اعلام شده این سازمان جامه عمل بپوشد؟

این سؤال، به دلیل جامعیتی که دارد از جنبه‌های مختلف می‌تواند مورد بررسی قرار گیرد و در نهایت، پاسخ‌هایی را با توجه به وسعت عملکرد و مسئولیت‌هایی که سازمان کنفرانس

۱. بند الف از ماده ۲ منشور «سکا» با عنوان «اهداف و اصول» ضمیمه ۱.

۲. همان، بند «ب»، پاراگراف ۵ از ماده ۲.

اسلامی عهده‌دار آن است، برای آن یافت. به عنوان مثال، سازمان کنفرانس اسلامی در زمینه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، علوم و فنون، نظامی، عمران و توسعه با ایجاد کمیته‌ها و کمیسیونهای متنوع فعالیت می‌کند.

هدف این کتاب بررسی جنبه‌های حقوقی و سیاسی عملکرد سازمان کنفرانس اسلامی است، به گونه‌ای که در خلال آن، میزان پای‌بندی به اهداف مورد نظر «سکا»، از طریق اصول اعلام شده این سازمان ارزیابی می‌شود. از سوی دیگر با مطالعه قطعنامه‌های صادره از سوی اجلاس سران و وزرای امور خارجه کشورهای اسلامی و انطباق یا عدم انطباق مواضع متخذه از سوی این اجلاس‌ها، با منشور سازمان کنفرانس اسلامی به طور اعم و با اهداف و اصول مندرج در این منشور به طور اخص، مورد بررسی قرار می‌گیرد.

به نظر می‌رسد در چارچوب طرح شده می‌توان موفقیت یا عدم موفقیت «سکا» را حداقل در محدوده سیاسی - حقوقی آن مورد بررسی قرارداد.

بند دوم - دولتهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی

از آغاز تأسیس سازمان کنفرانس اسلامی در سال ۱۹۶۹ تا سال ۱۹۹۲ مجموعاً ۵۱

کشور به عضویت این سازمان درآمده‌اند که به ترتیب حروف الفبا عبارتند از:

- ۱- آذربایجان، ۲- آلبانی، ۳- اردن هاشمی، ۴- افغانستان^۱، ۵- الجزایر، ۶- امارات متحده عربی، ۷- اندونزی، ۸- اوگاندا، ۹- ایران، ۱۰- بحرین، ۱۱- بروئی، ۱۲- بنگلادش، ۱۳- بنین، ۱۴- بورکینافاسو، ۱۵- پاکستان، ۱۶- تاجیکستان، ۱۷- ترکمنستان، ۱۸- ترکیه، ۱۹- تونس، ۲۰- جیبوتی، ۲۱- چاد، ۲۲- زنگبار، ۲۳- سنگال، ۲۴- سودان، ۲۵- سوریه، ۲۶- سومالی، ۲۷- سیرالئون، ۲۸- عراق، ۲۹- عربستان، ۳۰- عمان، ۳۱- فلسطین، ۳۲- قرقیزستان، ۳۳- قطر، ۳۴-

۱. عضویت دولت افغانستان در کنفرانس اسلامی، در اجلاس یازدهم وزرای خارجه که در ماه رجب ۱۴۰۰ هـ ق برابر با ۱۹۸۰ م در اسلام آباد، تشکیل گردید به حالت تعلیق درآمد و در اجلاس هجدهم وزرای خارجه کشورهای عضو در ریاض (۶ الی ۹ شعبان برابر با ۱۶ الی ۱۳ مارس)، کرسی افغانستان به مجاهدین افغان واگذار شد. ن

کامرون، ۳۵- کومور، ۳۶- کویت، ۳۷- گابن، ۳۸- گامبیا، ۳۹- گینه، ۴۰- گینه بیسائو، ۴۱- لبنان، ۴۲- لیبی، ۴۳- مالدیو، ۴۴- مالزی، ۴۵- مالی، ۴۶- مراکش، ۴۷- مصر، ۴۸- موریتانی، ۴۹- نیجر، ۵۰- نیجریه ۵۱- یمن^۱.

۱. وضعیت عضویت در سازمان کنفرانس اسلامی

به استناد ماده ۸ منشور کنفرانس اسلامی، اعضای این سازمان به چند گروه تقسیم می‌گردند که ذیلاً به آنها اشاره می‌شود^۲:

۱) کشورهای شرکت‌کننده در کنفرانس سران در رباط

در اجلاس رباط که در ۲۵ سپتامبر ۱۹۶۹ در کشور مراکش بر پا شد، رهبران حکومت‌ها، دولتها و نمایندگان کشورهای زیر شرکت داشتند:

۱- افغانستان، ۲- اردن، ۳- الجزایر، ۴- امارات متحده عربی، ۵- اردن، ۶- ایران، ۷- ترکیه، ۸- تونس، ۹- جمهوری عربی یمن، ۱۰- چاد، ۱۱- سنگال، ۱۲- سومالی، ۱۳- سودان، ۱۴- عربستان، ۱۵- کویت، ۱۶- گینه، ۱۷- لبنان، ۱۸- لیبی، ۱۹- مالزی، ۲۰- مالی، ۲۱- مغرب، ۲۲- یمن دمکراتیک، ۲۳- نماینده مسلمان هند (که بعداً به عنوان نماینده کشور پاکستان در کنفرانس حضور یافت).

۲) کشورهای شرکت‌کننده در اولین اجلاس وزرای امور خارجه عضو سازمان کنفرانس

اسلامی در جده

این اجلاس در مورخه ۲۳ لغایت ۲۵ مارس ۱۹۷۰ میلادی در عربستان برگزار شد. در این نشست، نمایندگان کشورهای زیر شرکت کردند:

۱. چهار کشور آلبانی، قرقیزستان، تاجیکستان و زنگبار بر اساس تصمیم ششمین اجلاس فوق‌العاده وزرای امور خارجه کنفرانس اسلامی به عضویت این سازمان درآمدند. ن
۲. ماده ۸ از منشور «سکا».

۱- افغانستان، ۲- الجزایر، ۳- گینه، ۴- اندونزی، ۵- ایران، ۶- عربستان سعودی، ۷- اردن، ۸- کویت، ۹- لبنان، ۱۰- پاکستان، ۱۱- نیجریه، ۱۲- نیجر، ۱۳- سنگال، ۱۴- سومالی، ۱۵- تونس، ۱۶- امارات متحده عربی، ۱۷- جمهوری عربی یمن.

۳) کشورهای شرکت کننده در دومین نشست وزرای خارجه

این اجلاس در کراچی پاکستان در مورخه ۲۶ الی ۲۷ دسامبر ۱۹۷۰ میلادی برگزار شد. کشورهای شرکت کننده عبارتند از:

۱- افغانستان، ۲- الجزایر، ۳- چاد، ۴- گینه، ۵- اندونزی، ۶- ایران، ۷- اردن، ۸- کویت، ۹- لبنان، ۱۰- لیبی، ۱۱- مالزی، ۱۲- مالی، ۱۳- موریتانی، ۱۴- مغرب، ۱۵- نیجر، ۱۶- پاکستان، ۱۷- عربستان، ۱۸- سنگال، ۱۹- سومالی، ۲۰- تونس، ۲۱- ترکیه، ۲۲- جمهوری عربی متحده (مصر و سوریه)، ۲۳- جمهوری عربی یمن.

۴) کشورهای امضا کننده منشور سازمان کنفرانس اسلامی

اگرچه کشورهای فوق، منشور سازمان کنفرانس اسلامی را که در سومین اجلاس وزرای امور خارجه جده در مورخه ۱۹۷۲ میلادی به تصویب رسید، امضا کردند^۱. اما این گروه از کشورها قبل از تاریخ تصویب منشور «سکا»، به عضویت سازمان کنفرانس اسلامی درآمده بودند و جزو کشورهای پیشگام در عضویت «سکا» محسوب می شدند.

با عنایت به این مقدمه، کشورهایی که با امضای منشور سازمان کنفرانس اسلامی پس از سال ۱۹۷۲ میلادی به عضویت این سازمان درآمدند، سایر کشورهای عضو «سکا» را تشکیل می دهند:

بر اساس ماده ۸ منشور سازمان کنفرانس اسلامی، تنها کشورهای اسلامی هستند که حق دارند درخواست عضویت در «سکا» را به دبیرخانه «سکا» ارائه کنند.

۱. ماده ۱۴ از منشور «سکا».

در مورد این که کشورهای اسلامی شامل چه کشورهایی هستند، دو تفسیر وجود دارد:

- ۱- کشور اسلامی به کشوری اطلاق می‌شود که دولت آن اسلامی و دین رسمی آن دولت، اسلام باشد. همانند ایران و کویت.
- ۲- کشور اسلامی، کشوری است که اکثریت مردم آن مسلمان باشند. این گروه از کشورها را می‌توان به صورت زیر تقسیم بندی کرد:
 - ۱) کشورهای مسلمان نشینی که حکومت آنها را گاه غیر مسلمانان در اختیار دارند. نظیر کشور نیجریه که رئیس جمهور آن مسیحی است، اما اکثریت مردم تبعه آن، مسلمان هستند.
 - ۲) کشورهای مسلمان نشینی که دین رسمی معین ندارند. نظیر ترکیه.بنابر این هر دو تفسیر در مورد کشورهای اسلامی عضو «سکا» مصداق دارد.

۲. روش عضویت و خروج از سازمان کنفرانس اسلامی

«نحوه عضویت (کنفرانس اسلامی) بدین صورت خواهد بود که یک کشور داوطلب، تمایل و آمادگی جهت اجرای منشور این سازمان را تسلیم دبیرخانه می‌نماید. درخواست در اولین جلسه کنفرانس وزرای امور خارجه مطرح می‌شود و پس از کسب موافقت دو سوم اعضای «سکا»، آن کشور به عضویت کنفرانس اسلامی درمی‌آید^۱» «نحوه خروج از سازمان کنفرانس اسلامی بدین شکل است که هر یک از کشورهای عضو می‌توانند با تسلیم یادداشتی کتبی به دبیر کل و ابلاغ به همه کشورهای عضو از عضویت این کنفرانس خارج شوند. در صورت تحقق مرحله اول، چنین کشوری باید تعهدات مالی خود را تا پایان سال مالی که در آن سال درخواست خروج از عضویت کرده‌است، بپردازد. همچنین سایر بدهیهای مالی دیگر را که در قبال کنفرانس دارد، بپردازد^۲».

۱. ماده ۸ منشور «سکا».

۲. ماده ۱۰ منشور «سکا».

اعضای ناظر و میهمان

در منشور «سکا» از پذیرش اعضای ناظر یا میهمان ذکری به میان نیامده است سابقه پذیرش عضو ناظر به اجلاس هشتم وزرای امور خارجه باز می‌گردد. در آن اجلاس موضوع عضویت جبهه آزادیبخش مورو از فیلیپین به عنوان ناظر مطرح شد اما کشورهای اسلامی در مورد پذیرش عضو ناظر به اجماع دست نیافتند و موضوع مسکوت ماند. سرانجام دبیرخانه «سکا» پیش نویس را در این زمینه تهیه و به اجلاس بیست و یکم ارائه کرد. در اجلاس مذکور مقرر شد پس از طرح موضوع در اجلاس کارشناسی وزرای امور خارجه، پیش نویس مزبور به منظور تصویب نهایی به اجلاس بیست و دوم وزرای امور خارجه تسلیم شود.

در مورد حضور اعضای میهمان در اجلاس «سکا» باید گفت؛ سازمانها، نهادها و حتی شخصیت‌های میزبان بین‌المللی درخواست خود مبنی بر حضور در اجلاس سران یا وزرای خارجه «سکا» را به ریاست اجلاس (کشور میزبان) ارائه می‌دهند، پس از اعلام موافقت رئیس اجلاس، اقدامات اجرایی لازم که شامل تشریفات مربوط به دعوت از شخصیت حقوقی یا حقیقی میهمان است از سوی دبیرخانه «سکا» انجام می‌شود.

فصل دوم

بودجه و رأی گیری سازمان کنفرانس اسلامی

قبل از بررسی وضعیت مالی سازمان کنفرانس اسلامی، باید این نکته را خاطر نشان ساخت که به طور کلی، کشورهای عضو یک سازمان بین‌المللی مخارج و هزینه‌های تعیین شده از سوی سازمانهای بین‌المللی را اجباراً می‌پردازند و قاعدتاً درآمد یک سازمان بین‌المللی، از هزینه‌های آن تبعیت می‌کند.

در مورد سازمان کنفرانس اسلامی باید گفت؛ بودجه دبیرخانه و ارگان‌های فرعی این سازمان توسط کمیته دائمی مالی، که از کمیته‌های تخصصی مالی «سکا» است، مشخص می‌شود، تصمیمات این ارگان مالی سازمان کنفرانس اسلامی، برای تأیید نهایی به اجلاس وزرای امور خارجه احاله می‌شود. کمیته اداری و مالی که همزمان با اجلاس مجمع عمومی^۱ این سازمان تشکیل می‌شود، وظیفه بررسی مسائل مالی آن را بر عهده دارد، پس از حصول اجماعی در مورد امور مالی «سکا» و بودجه ارگانهای فرعی آن، کمیته نظر مشورتی خود را به اجلاس مجمع عمومی وزرای امور خارجه تقدیم می‌نماید. این مجمع، پس از طرح مصوبات کمیته اقتصادی اجتماعی، آنها را به تصویب نهایی می‌رساند. از این پس تصمیمات اجلاس وزرای امور خارجه جنبه الزامی به خود می‌گیرد و دبیرخانه کنفرانس اسلامی، مسئولیت پیگیری و اجرای آنها را بر عهده دارد.

1. Genral Session.

در هر حال پس از طی این مراحل، بودجه تخصیص یافته از سوی کمیته دائمی مالی «سکا» که شامل تخصیص هزینه‌های هر یک از ارگانهای فرعی کنفرانس اسلامی و حق‌السهم هر یک از کشورهای عضو این سازمان می‌باشد، برای اجرا از سوی دبیرخانه به کشورهای عضو ابلاغ می‌گردد و رعایت آن برای همه کشورهای عضو الزامی است. در اینجا، جدول بودجه همه ارگانهای فرعی سازمان کنفرانس اسلامی که این سازمان ملزم به تأمین هزینه‌های آنها از طریق درآمدهای ناشی از سهمیه کشورهای عضو است، جهت اطلاع ارائه می‌شود.

لازم به یادآوری است، جدول زیر بر اساس مصوبه بیست و یکمین اجلاس وزرای امور خارجه سازمان کنفرانس اسلامی، تنظیم شده است. (این جدول ویژه سال مالی ۹۳-۱۹۹۲ است).

ردیف	نام ارگان‌های سازمان کنفرانس اسلامی	محل استقرار	بودجه بر اساس دلار آمریکا	میزان بدهی کل اعضا
۱-	دبیرخانه سازمان کنفرانس اسلامی	جده	۹/۹۳۲/۷۳۹	۲۷/۱۹۷/۶۸۰
۲-	مرکز تحقیقات، آماری اقتصادی، اجتماعی و آموزشی	آنکارا	۲۰۰۰۰۰۰	۱۳/۰۱۹/۱۸۹
۳-	مرکز کشورهای اسلامی، تاریخ، هنر و فرهنگ اسلامی	استانبول	۱/۸۷۵/۰۰۰	۹/۰۰۹/۳۶۴
۴-	کمیسیون بین‌المللی حفاظت از میراث اسلامی	استانبول	۶۴۱/۰۰۰	۵/۱۵۱/۵۵۴
۵-	مؤسسه اسلامی علوم، تکنولوژی و توسعه	جده	۱/۳۰۴/۶۲۰	۵/۹۱۰/۵۵۸
۶-	مرکز اسلامی توسعه بازرگانی	کازابلانکا	۱/۱۷۲/۲۱۴	۶/۲۰۸/۷۹۴
۷-	مرکز اسلامی تحقیقات و آموزش فنی و حرفه‌ای	داکا	۲/۱۲۰/۴۳۸	۱۲/۴۷۰/۰۸۳
۸-	مجمع فقه اسلامی	جده	۱/۵۴۰/۴۷۵	۸/۱۹۹/۳۳۰

۱. طبقه بندی هزینه‌ها

هزینه‌های سازمانهای بین‌المللی را می‌توان به دو گروه دسته بندی کرد:

- هزینه‌های تشکیلاتی و اداری.

- هزینه‌های عملیاتی

۱- هزینه‌های اداری مهمترین هزینه‌های مربوط به سازمان بین‌المللی است و شامل حقوق کارمندان، تشکیلات و گردش کار سازمانها می‌شود.

۲- هزینه‌های عملیاتی: این هزینه‌ها، مربوط به خدمات می‌شود و هر سازمان بین‌المللی بنابر اهداف و وظایف خود اجرای آن را به عهده می‌گیرد. مانند: حفظ صلح، کمک‌های اقتصادی، اجتماعی، کمک‌های فنی و غیره^۱. در مورد سازمان کنفرانس اسلامی باید گفت؛ هر دو قسم هزینه در بودجه دبیرخانه سکا مورد توجه قرار گرفته است که از سوی کشورهای عضو و با تعیین سهمیه هر کشور تأمین می‌شود. البته نباید این نکته را نادیده گرفت که برخی از کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی، به دلیل تنگناهای اقتصادی قادر نیستند هزینه‌های تخصیص یافته از سوی دبیرخانه سازمان را پردازند، این مشکل به نوبه خود برنامه‌های اداری و عملیاتی «سکا» را با موانع جدی مواجه خواهد کرد.

۲. درآمدها

قبل از بررسی مسأله درآمدها و کیفیت اختصاص آنها از سوی سازمان کنفرانس اسلامی، ذکر چند نکته در مورد وضعیت درآمدها در سازمانهای بین‌المللی لازم به نظر می‌رسد. به طور کلی تهیه منابع مالی که بتواند پاسخگوی نیازهای روز افزون سازمانهای بین‌المللی باشد از بدو امر، یکی از مشکلات پیشرفت کار آنها بوده است و هنوز هم معماهای پیچیده‌ای را در برابر آنها قرار می‌دهد. منابع درآمد سازمان بین‌المللی، معمولاً در اساسنامه یا قرارداد تأسیس آن پیش بینی می‌شود و آیین نامه‌های داخلی، مقررات اساسنامه‌ها را در این مورد تکمیل می‌کند.

۱. نیای، جعفر، «حقوق سازمانهای بین‌المللی»، دانشگاه ملی ایران، بی تا، ص ۲۴۵.

به طور کلی درآمد سازمانهای بین‌المللی، از طریق کمک دولتهای عضو تأمین می‌شود. البته باید دانست که تعدادی از سازمانهای بین‌المللی، منابع محدود دیگری نیز برای تحصیل درآمد در اختیار دارند.

۳. حق عضویت دولتها

منبع اساسی درآمد سازمانهای بین‌المللی را، حق عضویت دولتها، تشکیل می‌دهد که به سازمانها پرداخت می‌شود. دولتهای عضو هر سازمان بین‌المللی موظفند که هزینه‌های تخصیص یافته در بودجه مستمر سازمان را تأمین کنند. معمولاً به چند طریق حق عضویت دولتها پرداخت می‌شود.

(۱) پرداخت برابر و مساوی: از جمله دلایل انتخاب این روش برای پرداخت سهم عضویت، می‌توان تعداد کم اعضا، ساده بودن تشکیلات سازمان و در نظر گرفتن اصل عدالت، بدین معنا که همه کشورها چون به طور یکنواخت در رأی شرکت می‌کنند و همه نیز بدون تفاوت از خدمات سازمان استفاده می‌نمایند، ذکر کرد.

(۲) انتخاب گروههای مختلف: نخستین فرمولی که برای رسیدن به این منظور به کار برده شده، تقسیم دولتها به گروههای مختلف است، بر اساس این ترتیب، دولتهای گروههای مختلف، به طور غیر مساوی در پرداخت هزینه‌ها سهم می‌شوند ولی دولتهای یک گروه مبالغ یکسانی به سازمان می‌پردازند. این نحوه پرداخت، هم‌اکنون در اتحادیه پستی جهانی و اتحادیه تلگراف بین‌المللی و سازمان جهانی مالکیت‌های معنوی برقرار است.

(۳) نسبت تعیین شده: اغلب سازمانهای بین‌المللی طریق «به تناسب تعیین شده»، بر اساس درصد هزینه و یا نسبت بهره‌وری از سازمان مورد نظر را برقرار کرده‌اند. مثلاً در پرداخت هزینه‌های سازمان ملل متحد، سهم هر دولت را «کمیتة کمک‌ها» که اعضای آن را مجمع عمومی انتخاب می‌کند، تعیین می‌نماید.^۱

(۴) روش دیگر که در پرداخت حق عضویت از سوی دولتها اعمال می‌شود، روش

۱. نیایکی، جعفر، «حقوق سازمانهای بین‌المللی»، دانشگاه ملی ایران، بی‌تا، ص ۲۸۵.

پرداخت بر حسب درآمد ملی یا تولید ناخالص ملی که به طور اختصار G.N.P گفته می‌شود، است. بدین معنا که هر دولت عضو یک سازمان، باید سهمیه خود را بر حسب کل ارزش بازار تمام کالاها و خدمات تولید شده در اقتصاد کشور در طی یک سال، پرداخت کند.^۱ در این بحث، در پی یافتن پاسخی به این سؤال هستیم که اصولاً سازمان کنفرانس اسلامی، کدام روش را برای دریافت حق عضویت از کشورهای عضو به کار بسته‌است؟ کشورهای عضو سازمان کنفرانس اسلامی در قبال خدماتی که این سازمان ارائه می‌کند، پس از طی مراحل ملزم به پرداخت حق‌السهم خود می‌باشند.

رویه قانونی تخصیص حق‌السهم کشورهای عضو، از سوی منشور «سکا» مشخص شده‌است. منشور این سازمان ماده ۷ را به تعیین بودجه سازمان کنفرانس اسلامی اختصاص داده‌است. بند سوم این ماده اشعار می‌دارد «یک کمیته مالی دائمی از سوی کنفرانس تشکیل می‌شود تا بر توزیع بودجه دبیرخانه، بر طبق لویحی که مورد موافقت کنفرانس وزیران امور خارجه قرار گرفته‌است، نظارت کند. کمیته مذکور از نمایندگان مورد اعتماد کشورهای عضو تشکیل و در مقر دبیرخانه اجتماع می‌نماید، کما این که کمیته به دبیر کل کمک می‌کند.»

همچنان که ملاحظه می‌شود، سازمان کنفرانس اسلامی کمیته دائمی مالی را مسئول توزیع و نظارت بر بودجه قرار داده‌است. شانزدهمین اجلاس وزرای خارجه کشورهای عضو «سکا» با تصویب قطعنامه‌ای، دبیرخانه و مرکز آنکارا را مأمور بررسی میزان حق سهمیه دولتهای عضو کرد و از آن دو ارگان درخواست نمود تا نتیجه بررسی‌های خود را به کمیته دائمی مالی ارائه کنند. دبیرخانه و مرکز آنکارا را مأمور بررسی میزان حق سهمیه دولتهای عضو کرد و از آن دو ارگان درخواست نمود تا نتیجه بررسی‌های خود را به کمیته دائمی مالی ارائه کنند. دبیرخانه و مرکز آنکارا پس از بحث و بررسی تولید ناخالص ملی G.N.P هر یک از کشورهای عضو را، شاخص تعیین حق عضویت آنها اعلام کردند و نظر مشورتی خود را به هفدهمین اجلاس کمیته دائمی مالی ارائه دادند. این کمیته پس از تأیید رویه مذکور، نتیجه را به اجلاس هفدهم وزرای

۱. دکتر ضیایی بیگدلی، محمد، با عنوان «مبانی علم اقتصاد» از گروه سیاسی دانشگاه امام صادق(ع)، بی‌تا، ص

امور خارجه تقديم كرد كه با تصويب نهايي آن، رويه فوق مشروعيت قانوني يافته و رعايت آن از سوي كشورهاي عضو الزامي شد. بيست و يكمين اجلاس كميته دائم مالي در سال ۱۹۹۲ در جده برگزار گرديد. شايدان ذكر است، يكي از كميته‌هاي تخصصي «سكا» كه بر حسابهاي دبیرخانه و ارگانهاي فرعي از لحاظ درآمد و هزينه رسيدگي مي‌كند هيأت نظارت مالي است.

اين كميته بر اساس بند الف ماده ۸ قوانين مالي «سكا» تشكيل شد. هيأت نظارت مالي سالي يكبار بعد از بسته‌شدن حسابها، گزارش مالي خود را تهيه و به كميته دائمي مالي ارائه مي‌دهد. اين كميته تا سال ۱۹۹۲ سيزده اجلاس در جده برگزار کرده است.

جدول زير نمايانگر سهميه هر يك از كشورهاي عضو را بر مبنای توليد ناخالص ملي كه

از سوي هفدهمين اجلاس كميته دائمي مالي كه در سال ۱۹۸۷ تشكيل شد، به تصويب رسيد.

ردیف	نام کشور	سهميه به درصد	سهميه به دلار آمريکا
۱	افغانستان	۱	۳۲۰۰۰
۲	الجزاير	۳/۵	۷۷۰۰۰
۳	اردن	۱/۵	۳۳۰۰۰
۴	اوگاندا	۱	۲۲۰۰۰
۵	امارات متحده عربي	۷	۱۵۴۰۰۰
۶	ايران	۵/۵	۱۲۱۰۰۰
۷	بحرين	۱	۲۲۰۰۰
۸	برونئی	۵	۱۱۰۰۰۰
۹	بنگلادش	۱/۵	۳۳۰۰۰
۱۰	بنين	۰/۵	۱۱۰۰۰
۱۱	بورکينا فاسو	۰/۵	۱۱۰۰۰
۱۲	پاکستان	۲/	۴۴۰۰۰
۱۳	ترکيه	۴/	۸۸۰۰۰
۱۴	تونس	۱/۵	۳۳۰۰۰
۱۵	جزاير کومور	۰/۵	۱۱۰۰۰
۱۶	جیبوتی	۰/۵	۱۱۰۰۰

بودجه و رأی گیری سازمان کنفرانس اسلامی / ۳۷

۱۱۰۰۰	۰/۵	چاد	۱۷
۱۱۰۰۰	۰/۵	سومالی	۱۸
۲۲۰۰۰	۱	سودان	۱۹
۳۳۰۰۰	۱/۵	سوریه	۲۰
۱۱۰۰۰	۰/۵	سیرالئون	۲۱
۲۲۰۰۰	۱	سنگال	۲۲
۶۶۰۰۰	۳/	عراق	۲۳
۲۲۰۰۰۰	۱۰/	عربستان	۲۴
۴۴۰۰۰	۲/	عمان	۲۵
—	—	فلسطین	۲۶
۱۳۲۰۰۰	۶/	قطر	۲۷
۲۲۰۰۰	۱/	کامرون	۲۸
۱۹۸۰۰۰	۹/	کویت	۲۹
۱۱۰۰۰	۰/۵	گامبیا	۳۰
۱۱۰۰۰	۰/۵	گینه	۳۱
۱۱۰۰۰	۰/۵	گینه بیسائو	۳۲
۳۳۰۰۰	۱/۵	لبنان	۳۳
۱۳۲۰۰۰	۶/	لیبی	۳۴
۷۷۰۰۰	۳/۵	مالزی	۳۵
۱۱۰۰۰	۰/۵	مالدیو	۳۶
۱۱۰۰۰	۰/۵	مالی	۳۷
۲۲۰۰۰	۱/	موریتانی	۳۸
۴۴۰۰۰	۲/	مغرب (مراکش)	۳۹
۱۱۰۰۰	۰/۵	نیجر	۴۰
۳۳۰۰۰	۱/۵	یمن عربی	۴۱
۲۲۰۰۰	۱	یمن دمکراتیک	۴۲

۱. رأی گیری در سازمان کنفرانس اسلامی

در هر سطح از اجلاس سازمان کنفرانس اسلامی، اعم از سران یا وزرای امور خارجه «هر عضو دارای یک رأی می باشد»^۱ در مجمع عمومی، تصمیمات راجع به مسائل مهم صلح و امنیت بین‌المللی و ... بر اساس دوسوم حاضرین در جلسه و رأی دهندگان اتخاذ می‌شود. تصمیمات راجع به سایر مسایل که از اهمیت درجه دوم برخوردار است با اکثریت ساده^۲ یعنی پنجاه به علاوه یک، رأی دهندگان و حاضرین در جلسه اتخاذ می‌گردد.

۲. ترتیب اخذ آرا

رأی گیری بر حسب شرایط و مقتضیات به دو ترتیب انجام می‌شود.

- ۱- رأی گیری علنی: رأی دادن معمولاً به وسیله بلند کردن دست انجام می‌گیرد.
- ۲- رأی گیری مخفی: این روش در صورت پیشنهاد یک یا دو عضو در اجلاس (اعم از اجلاس سران یا وزرای خارجه) به شرط تصویب اکثریت ساده اعضا، اعمال می‌شود.^۳

۳. انواع آرا و تعاریف آنها

کشورهای عضو کنفرانس اسلامی در اجلاس‌های کنفرانس، اعم از نشست‌های سران یا وزرای خارجه، به منظور ابراز واکنش در قبال توصیه‌نامه‌ها یا قطعنامه‌های تنظیم شده و بر اساس نقطه نظرات و اهدافی که در پی آن هستند، از انواع آرا بهره می‌گیرند که ذیلاً به آنها اشاره می‌شود:

- ۱- رأی مثبت: اعلام موافقت کشور عضو کنفرانس اسلامی با تمام مفاد سند یا قطعنامه. البته انگیزه‌های رأی مثبت، متفاوت است اما اثرش یکسان است. کشوری ممکن است یا به دلیل موافقت با مفاد قطعنامه‌ای به آن رأی مثبت دهد و یا این که مفاد قطعنامه اهمیت چندانی برای

۱. آیین نامه کار اجلاس «سکا»، پاراگراف ۱ از بند ۱۶، با عنوان، «تصویب قطعنامه‌ها»، ضمیمه ۲.

۲. همان، پاراگراف ۱ از بند ۱۷ با عنوان «روش رأی دادن».

۳. همان، پاراگراف ۲ از بند ۱۷ با عنوان «روش رأی گیری».

کشور رأی دهنده نداشته باشد، بلکه رأی مثبت آن کشور به منظور نشان دادن همکاری با کشور دیگری است که در آن قطعنامه منافی دارد. در هر حال، اثر رأی مثبت، جدای از انگیزه‌های آن از نظر جامعه بین‌الملل یکسان است.

۲- رأی منفی: ابراز مخالفت قطعی یک کشور با تمامی مفاد قطعنامه مطروحه است. رأی منفی نیز اثرش یکسان، اما انگیزه‌هایش متفاوت است.

۳- رأی ممتنع: این رأی نه مثبت و نه منفی است و به عبارت بهتر، خنثی است. رأی ممتنع نیز از نظر انگیزه، همان ملاحظات رأی مثبت و منفی را دارد اما از نظر اثر حقوقی، هیچ نتیجه‌ای ندارد. این رأی در شمارش آرا، به حساب می‌آید و در دفتر دبیرخانه ثبت می‌شود.

۴- تحفظ^۱: در لغت به معنای نگاه داشتن، احتیاط کردن است و در اصطلاح یعنی، کشوری حق مخالفت خود را نسبت به موضوع معینی رزو نماید. در صورتی که تحفظ یک کشور، در مورد یکی از بندهای یک قطعنامه باشد، تحفظ نسبت به آن بند، رأی منفی به آن تلقی می‌شود، اما نسبت به سایر بندهایی که اعلام تحفظ نکرده‌است، رأی مثبت خواهد بود.

به عنوان مثال، نمایندگان جمهوری اسلامی ایران، سوریه و جماهیری لیبی در پانزدهمین اجلاس وزرای خارجه، به قطعنامه پیرامون بازگشت مصر به جرگه کنفرانس اسلامی اعلام تحفظ نمودند. به عبارت دیگر، با طرح مذکور، اعلام مخالفت مشروط کردند. یعنی بازگشت مصر به سازمان کنفرانس اسلامی را مشروط به عدول این کشور از قرارداد صلح دو جانبه با اسرائیل دانستند^۲. گاهی کشوری به منظور نشان دادن حسن همکاری خود و کمک به اجلاس برای نیل به اجماع در مورد یک قطعنامه، به تمامی بندها رأی مثبت می‌دهد اما پس از انجام رأی گیری، در توضیح خود اعلام می‌کند که ما با فلان موضوع مخالف هستیم ولی به دلیل حفظ اجماع، به آن رأی مثبت داده‌ایم. در واقع این شیوه را می‌توان اعلام تحفظ غیر رسمی^۳ در

1. Reservation.

۲. بخش چهارم، پانزدهمین اجلاس وزرای امور خارجه «سکا» در همین کتاب.

3. Mon-Participant

مقابل تحفظ رسمی و علنی، دانست.

۵- سکوت در اجلاس: معنایش این است که آن کشور در جلسه حاضر نیست و جزو اعضای حاضر و رأی دهنده محسوب نمی‌شود. سکوت، جزو رأی‌های احصا شده محسوب نمی‌شود. این رفتار حقوقی در کنفرانس، در زمانی اعمال می‌گردد که ملاحظات خاصی نسبت به طرفین یا اطراف ذی ربط به موضوع آن قطعنامه وجود داد. مثلاً نمی‌خواهند سایر کشورها از موضع دقیق آن کشور نسبت به موضوع مربوطه مطلع شوند.

۶- خارج شدن از اجلاس در حین رأی‌گیری: این رفتار نشانه آن است که کشور می‌خواهد تا سؤال یا شبهه‌ای در اذهان سایر حاضرین خطور نکند و مثلاً سایر کشورها چنین تلقی نکنند که فلان کشور حاضر بود اما رأی نداد و سکوت کرد^۱. یادآور می‌شود که آرای یاد شده در تمامی سازمانهای معتبر جهانی به کار گرفته می‌شود. این آرا، نه تنها در سازمان کنفرانس اسلامی بلکه در مجمع عمومی سازمان ملل متحد نیز ساری و جاری است.

با عنایت به آنچه از نظر گذشت، ذکر این نکته لازم به نظر می‌رسد که رأی‌گیری در اجلاس سران و وزرای خارجه علی‌الاصول به اجماع در مورد موضوع مطروحه منتهی می‌شود. به عبارت دیگر، کشورهای اسلامی در راستای نیل به یکی از اهداف مندرج در منشور «سکا» که «افزایش همبستگی اسلامی میان کشورهای عضو^۲» است، سعی بر آن دارند که از تشتت آراء اجتناب نموده و به اجماع برای تأیید یا رد موضوع مطروحه دست یازند. در این میان نمایندگان کشورهای اسلامی با بحث پیرامون بندهای مورد اختلاف در یک قطعنامه یا بیانیه، تلاش می‌کنند به گونه‌ای نقطه نظرات نماینده کشور یا کشورهایی که دارای دیدگاهی خاص هستند، تأمین نمایند. از این رو به ندرت اجلاس سران یا وزرای خارجه در رأی‌گیری با آرای ناهمگون مواجه می‌شوند.

۱. وزارت امور خارجه - آرشیو اداره مجامع اسلامی، منطقه‌ای و غیر متعهدها.

۲. بند ۱ از قسمت الف ماده ۲- منشور «سکا»، ضمیمه ۱.